

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Літовцевої Вероніки Євгенівни на тему «Забезпечення фінансової стабільності в умовах суспільної недовіри до фінансового сектору», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Характеристика особистості здобувача

Літовцева Вероніка Євгенівна у 2018 році закінчила Сумський державний університет за спеціальністю 072 «Фінанси і кредит», освітній рівень «бакалавр»; з 2018 по 2020 р. навчалася в магістратурі Сумського державного університету за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». З 2020 по 2024 рр. була здобувачем наукового ступеню доктора філософії в Сумському державному університеті за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» на кафедрі фінансових технологій та підприємництва.

Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради СумДУ (протокол № 11 від «11» листопада 2021 р.).

За час навчання в аспірантурі Літовцева В.Є., зарекомендувала себе сумлінним, відповідальним та високопрофесійним науковцем. Опанувала та оволоділа сучасними методами наукових досліджень.

Брала участь у всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній конференції «Цифрові трансформації та інноваційні технології в економіці: виклики, реалії, стратегії» (Суми, 2022, 2023), Міжнародній мультидисциплінарній конференції молодих науковців «Сталий розвиток у воєнний час в Україні та світі» (Прага, 2022), Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансові ринки, інститути та ризики» (Суми, 2022), Міжнародній конференції «Соціально-економічні виклики» (Суми, 2021), Міжнародній науково-практичній конференції «Економічні проблеми сталого розвитку» (Суми, 2021), V Всеукраїнській науково-практичній on-line конференції «Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України» (Суми, 2020),

Основні наукові положення, результати й висновки дисертаційної роботи опубліковано у 22 наукових працях, загальним обсягом 14,24 друк. арк., з яких особисто автору належить 6,75 друк. арк., зокрема 1 підрозділ у колективній монографії, 10 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття в зарубіжному періодичному виданні, що індексується міжнародною наукометричною базою Scopus, 2 статті в зарубіжних періодичних виданнях, що індексуються міжнародною наукометричною базою Web of Science та 8 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Дисертаційна робота Літовцевої В. Є. є комплексним дослідженням, вона дає змогу розширити знання щодо забезпечення фінансової стабільності в умовах суспільної недовіри до фінансового сектору. Дисертаційну роботу присвячено удосконаленню чинних і формуванню нових науково-методичних

підходів та практичного інструментарію щодо забезпечення фінансової стабільності в умовах суспільної недовіри до фінансового сектору.

Актуальність теми

Суспільна довіра до фінансового сектору є необхідною умовою для ефективного функціонування фінансових установ та формування якісних кредитних відносин та фінансових ринків. Однак, внаслідок фінансових криз, корупційних схем, банкрутств та інших негативних дестабілізуючих явищ, суспільство нерідко переживає періоди загальної недовіри до фінансових інституцій, їхніх послуг та управління. Ця суспільна недовіра може мати серйозні наслідки для економіки, обмежуючи доступ до кредиту, спонукаючи до неконтрольованого зняття депозитів, порушуючи стабільність фінансової системи. Крім того, суспільна недовіра підриває ефективність дій регулятора, що має прямий вплив на дієвість фінансової політики та впровадження інновацій.

Тому актуальною задачею дисертаційного дослідження є удосконалення чинних і формування нових науково-методичних підходів та практичного інструментарію щодо забезпечення фінансової стабільності в умовах суспільної недовіри до фінансового сектору.

Зв'язок роботи з науковими програмами та темами

Дисертаційна робота виконана відповідно до оновленої Стратегії розвитку фінансового сектору України (затверджена Радою з фінансової стабільності від 19.07.2023).

Основні положення дисертаційного дослідження узгоджено з пріоритетними напрямками науково-дослідних робіт Сумського державного університету, зокрема держбюджетним науково-дослідними роботами «Економіко-математичне моделювання механізму відновлення суспільної довіри до фінансового сектору: запорука економічної безпеки України» (№ д/р – 0117U003924) та «Імітаційне моделювання траєкторії впливу поведінкових атракторів на макроекономічну стабільність: роль транспарентності та суспільної довіри» (номер д/р – 0121U100469).

Особистий внесок здобувача у виконання дисертаційної роботи

Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням. Результати наукового дослідження, які виносяться на захист, отримані автором особисто і знайшли відображення в опублікованих працях. Внесок автора у працях, опублікованих у співавторстві, наведено у списку публікацій.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, що сформульовані в дисертації

Дисертаційне дослідження Літовцевої Вероніки Євгенівни виконано на високому методичному рівні з використанням комплексу сучасних методів дослідження. Достовірність основних наукових положень дисертації підтверджується їх апробацією на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах та авторськими публікаціями.

Висновки та наукові положення автора мають високий рівень теоретичного обґрунтування, про що свідчить опрацювання значної кількості вітчизняних та зарубіжних наукових джерел (345 найменувань), інформаційно-аналітичних баз даних, зокрема офіційних матеріалів та звітів Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Національного банку України, Світового банку тощо. Проміжні і загальні висновки за результатами дослідження сформульовані аргументовано.

Наукова новизна результатів

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи Літовцевої Вероніки Євгенівни полягає в удосконаленні чинних і формуванні нових науково-методичних підходів та практичного інструментарію щодо забезпечення фінансової стабільності в умовах суспільної недовіри до фінансового сектору. В результаті проведеного дослідження визначено ряд нових наукових положень, які мають науково-теоретичне та практичне значення для забезпечення фінансової стабільності в умовах суспільної недовіри. Вперше розроблено науково-методичний підхід до оцінювання структурних взаємозв'язків між складовими суспільної недовіри до фінансового сектору, перцепції корупції, розвитку технологічної фінансової інфраструктури та фінансовою стабільністю. Цей підхід, на відміну від існуючих, передбачає можливість побудови латентних змінних – суспільної недовіри до фінансового сектору та перцепції корупції, які через їхню поведінкову природу мають складну внутрішню структуру, яку важко безпосередньо спостерігати або виміряти. Це дозволило визначити медіаторну роль розвитку технологічної фінансової інфраструктури в підсиленні впливу маркера суспільної довіри (довіри, недовіри та бездовір'я) до фінансового сектору на фінансову стабільність країни. Удосконалено: науково-методичний інструментарій інтегрального оцінювання маркера суспільної довіри до фінансового сектору економіки, що передбачає ідентифікацію недовіри в системі координат «недовіра – бездовір'я – довіра» за допомогою використання комбінаторики якісних і кількісних показників, які узагальнюють стан і розвиток трьох складових фінансової системи; методологію селекції інструментів забезпечення фінансової стабільності залежно від наростання суспільної недовіри до фінансового сектору на основі комбінаторного поєднання двох критеріальних ознак (зони перебування маркера суспільної довіри до фінансового сектору та ризику дестабілізації фінансової системи); науково-методичні підходи до побудови дорожніх карт забезпечення фінансової стабільності, які враховують формалізований вибір інструментарію макропруденційної, монетарної, податкової, бюджетної політики та інструментів забезпечення фінансової стабільності залежно від перебування маркера суспільної довіри до фінансового сектору у «зонах довіри, недовіри чи бездовір'я», що дозволить регуляторам уживати більш гнучких та ефективних заходів реагування на ризики. Набуло подальшого розвитку: трактування змістової сутності поняття «суспільна недовіра до фінансового сектору»; визначення сутності континууму довіри, що на відміну від попередніх підходів, наголошує на необхідності розгляду довіри

та недовіри не як протилежних кінців однієї осі, а як окремих явищ із проміжним станом бездовір'я; характеристика етапів розвитку суспільної недовіри до небанківського фінансового сектору.

Практичне значення отриманих результатів

Дисертаційна робота Літовцевої Вероніки Євгенівни містить положення, які можуть бути використані Національним банком України – під час удосконалення стратегій і механізмів забезпечення фінансової стабільності, зокрема розроблення та модернізації конфігурації макропруденційних і монетарних інструментів, моніторингу та аналізу ризиків, розроблення комунікаційних стратегій, а також заходів подолання суспільної недовіри до банківської системи, національної валюти та регулятора; Міністерством фінансів України – під час розроблення та реалізації фінансового регулювання, бюджетного планування, податкового регулювання та управління державними фінансами в умовах суспільної недовіри; Фондом гарантування вкладів фізичних осіб – у межах перегляду максимальної суми обов'язкового відшкодування, захисту вкладників, розроблення нових програм підвищення обізнаності громадськості щодо захисту їхніх вкладів і фінансової грамотності.

Наукові результати використовують у навчальному процесі Сумського державного університету під час викладання дисциплін «Аналіз і візуалізація фінансових даних» і «Фінанси» для студентів освітнього ступеня бакалавр і магістр (акт про впровадження результатів від 21.12.2022). Пропозиції щодо вдосконалення можуть бути застосовані на практиці для удосконалення системи регулювання й нагляду за фінансовими установами; розроблення планів дій реагування на фінансові кризи, зокрема механізми для стабілізації фінансової системи в умовах суспільної недовіри; стимулювання інновацій і створення сприятливого середовища для розвитку нових фінансових продуктів і технологій, які підсилюють позитивний вплив суспільної довіри до фінансового сектору на фінансову стабільність.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях, персональний внесок здобувача

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 22 наукових працях, зокрема 1 підрозділ у колективній монографії, 10 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття в зарубіжному періодичному виданні, що індексується міжнародною наукометричною базою Scopus, 2 статті в зарубіжних періодичних виданнях, що індексуються міжнародною наукометричною базою Web of Science та 8 публікацій у збірниках матеріалів конференцій. Сукупність усіх публікацій відображає викладені в дисертації результати дослідження, що відповідає вимогам п. 8, 9 вимог «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету міністрів України №44 від 22 січня 2022 року.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Бричко М. М., Літовцева В. Є., Тарасенко Я. Ю. Емпіричний аналіз довіри до органів публічної влади як фактору забезпечення боргової безпеки держави. *Проблеми та перспективи забезпечення макроекономічної стабільності* : монографія / за ред. С. В. Леонова і М. М. Бричко. Суми : Сумський державний університет, 2022. С. 173–184.
2. Літовцева В. Є. Зв'язок недовіри до фінансового сектору та фінансової стабільності: бібліометричний аналіз досліджень за 1986–2023 роки. *Сталий розвиток економіки*. 2023. № 2 (47). С. 120–131. DOI: 10.32782/2308-1988/2023-47-18.
3. Літовцева В. Є., Бричко М. М. Ретроспективне дослідження динаміки змін суспільної недовіри до фінансового сектору в контексті основних подій. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Економічні науки*. 2023. Том 27, № 1–2. С. 43–59. DOI: 10.31651/2076-5843-2023-1-2-43-59.
4. Бричко М. М., Літовцева В. Є. Імітаційна модель багатоканального міжсекторального трансферу поведінкових атракторів на макроекономічну стабільність країни. *Інноваційна економіка*. 2023. № 2. С. 21–33. DOI: 10.37332/2309-1533.2023.2.3.
5. Літовцева В. Є., Бричко М. М. Концептуалізація суспільної недовіри до фінансового сектору економіки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2023. № 55. С. 57–65. DOI: 10.32782/2413-2675/2023-55-8.
6. Літовцева В. Є., Бричко М. М. Каталізатори та інгібітори функціонування та розвитку фінансового сектору та органів публічної влади. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка та менеджмент»*. 2022. № 52. С. 43–50. DOI: 10.32841/2413-2675/2022-52-6.
7. Літовцева В. Є., Бричко М. М. Фінансування житлових програм та його роль у формуванні довіри до публічних органів влади. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2022. № 2. С. 121–128. DOI: 10.21272/1817-9215.2022.2-14.
8. Бричко М., Літовцева В. Бібліометричний аналіз наукових досліджень з питань довіри до фінансового сектору економіки. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 4. С. 69–86. DOI: 10.35774/visnyk2021.04.069.
9. Бричко М. М., Літовцева В. Є. Методичні засади поелементного та інтегрального оцінювання рівня суспільної довіри до фінансового сектору економіки. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2021. № 3. С. 40–50. DOI: 10.21272/1817-9215.2021.3-5.
10. Бричко М. М., Літовцева В. Є., Діденко К. В. Взаємозв'язок фінансового та реального сектору економіки під час відновлення суспільної довіри до фінансового сектору країни. *Економіка та держава*. 2021. № 1. С. 70–76. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.1.70.

11. Бричко М., Літовцева В., Кравченко О. Криза довіри до фінансового сектору економіки та макроекономічна стабільність: структурне моделювання зв'язків. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2019. Вип. 2 (21). С. 97–106. DOI: 10.33108/sepd2019.02.004.

12. Onyshchenko S., Brychko M., Litovtseva V. & Yevsieieva A. Trust in the financial sector: a new approach to conceptualizing and measuring. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 1 (42). P. 206–217. DOI: 10.55643/fcapter.1.42.2022.3735 (**Web of Science, Scopus (Q4)**).

13. Litovtseva V., Vasilyeva T., Brychko M. & Korneyev M. Trust in the financial sector: a bibliometric analysis (1967–2020). *Academy Review*. 2022. № 2 (57). P. 87–97. DOI: 10.32342/2074-5354-2022-2-57-7 (**Web of Science**).

14. Litovtseva V., Krawczyk D., Kuzior A., Brychko M. & Vasilyeva T. Marketing research in the context of trust in the public sector in the digital environment. *Innovative Marketing*. 2022. № 18 (4). P. 133–147. DOI: 10.21511/im.18(4).2022.12 (**Scopus (Q3)**).

15. Літовцева В. Є., Бричко М. М. Розвиток електронного уряду як чинник подолання недовіри до цифрових фінансових послуг. *Міжнародна науково-практична конференція «Цифрові трансформації та інноваційні технології в економіці: виклики, реалії, стратегії»* (17–19 травня 2023 року). Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 24–27.

16. Brychko M., Litovtseva V. Public and financial services in the context of digitalization. *Tsyfrovi transformatsiyi ta innovatsiyini tekhnolohiyi v ekonomitsi: vyklyky, realiyi, stratehiyi* [Digital transformations and innovative technologies in the economy: challenges, realities, strategies] : Proceedings of the International Conference (17–19 June). Sumy : Sumy State University, 2022. P. 10–12.

17. Brychko M., Litovtseva V. Catalysators of the financial sector development: trust perspective. *Financial markets, institutions and risks* : Proceedings of the International Conference (5–7 October). Sumy : Sumy State University, 2022. P. 22–23.

18. Brychko M., Litovtseva V. The domino effect of losing trust in the financial sector. *Financial markets, institutions and risks* : Proceedings of the International Conference (5–7 October). Sumy : Sumy State University, 2022. P. 24–25.

19. Бричко М. М., Літовцева В. Є., Босак І. Л. Канал поведінки ринку нерухомості в контексті формування кризових процесів у фінансовому секторі економіки. *Економічні проблеми сталого розвитку* : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (4–5 грудня 2021 р.). Суми : Сумський державний університет, 2021. С. 225–227.

20. Litovtseva V. Distrust and inherent instability of the financial system. *Socio-Economic Challenges* : Proceedings of the International Conference (22–23 March). Sumy : Sumy State University, 2021. P. 209–213. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/85057/1/ISPC_SEC_2021.pdf.

21. Бричко М. М., Літовцева В. Є. Суспільна недовіра як причина і наслідок фінансової нестабільності України у 2008–2009 рр. *Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України* : збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної он-лайн конференції (19–20 листопада). Суми : Сумський державний університет, 2020. С. 14–17.

22. Litovseva V. Trust in the financial sector within the context of investment support of the state budget in wartime Ukraine. *Sustainable Development in Wartime Ukraine and the World* : Proceedings of the multidisciplinary conference for young researchers (November 25). Prague, Czech Republic, 2022. P. 56–57.

Оцінка мови та стилю дисертації

Матеріали дисертації викладено українською мовою, послідовно за формально-логічною структурою з дотриманням наукового стилю написання.

Відповідність фаху

Дисертаційна робота відповідає спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

За результатами перевірки дисертаційної роботи Літовцевої Вероніки Євгенівни на тему «Забезпечення фінансової стабільності в умовах суспільної недовіри до фінансового сектору», на наявність ознак академічного плагіату встановлено коректність посилань на першоджерела для текстових та ілюстративних запозичень; навмисних спотворень не виявлено. Звідси можна зробити висновок про відсутність порушень академічної доброчесності.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Літовцевої Вероніки Євгенівни за актуальністю проблеми, методичними підходами, обсягом, ґрунтовністю аналізу та інтерпретацією отриманих даних, повнотою викладу принципів наукових положень, науково-теоретичним та практичним значенням повністю відповідає вимогам п. 6 «Порядку присудження ступеня доктор філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а дисертант, з урахуванням виконання у повному обсязі освітньої складової освітньо-наукової програми та індивідуального плану наукової роботи, заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07

«Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Голова апробаційної ради
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
доктор економічних наук, професор,
перший проректор
Сумського державного університету

Інна ШКОЛЬНИК